

Grzegorz Koksanowicz¹

**Zmiany w systemie wymiaru sprawiedliwości a wykonalność
orzeczeń sądów dyscyplinarnych samorządu radców
prawnych – uwagi na tle art. 17 ust. 1 Konstytucji**

Słowa kluczowe: samorząd zawodowy, radcowie prawni, postępowanie dyscyplinarne, wymiar sprawiedliwości, sądownictwo dyscyplinarne, wykonalność orzeczeń, Izba Dyscyplinarna

Keywords: bar association, attorneys at law, disciplinary proceedings, justice system, disciplinary judiciary, enforceability of judgments, Disciplinary Chamber

Streszczenie

Celem niniejszego opracowania jest analiza problemu prawnego związanego z działalnością sądów dyscyplinarnych samorządu zawodowego radców prawnych, w związku z uchwalonymi w 2017 r. zmianami w obszarze wymiaru sprawiedliwości. Zagadnienie to immanentnie łączy się z kwestionowaniem, zarówno przez orzecznictwo polskie, jak i międzynarodowe, statusu istniejącej do 14 lipca 2022 r. Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego jako sądu o cechach konstytucyjnych. W związku z tym faktem, istotnego znaczenia nabiera odpowiedź na pytanie, czy orzeczenia sądów dyscyplinarnych samorządu zawodowego radców prawnych, które przeszły kontrolę kasacyjną w Sądzie Najwyższym, w obecnym stanie prawnym wywołują skutki prawne i winny być wykonywane przez organy samorządu radców prawnych? Poruszona problematyka ma zasadnicze znaczenie dla praktyki funkcjonowania samorządu zawodowego radców prawnych, albowiem od udzielenia odpowiedzi na postawione pytanie w dużej mierze zależy zdolność tego

¹ ORCID ID: 0000-0002-2076-1953, doktor habilitowany, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. E-mail: koksanowiczkancelaria@wp.pl.

samorządu do realizacji konstytucyjnej funkcji sprawowania pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu radcy prawnego.

Abstract

Changes in the Justice System and the Enforceability of the Judgments of the National Bar of Attorneys at Law's Disciplinary Courts – Notes in Relation to Article 17 sec. 1 of the Constitution

The purpose of this paper is to analyse the legal problem related to the activity of the disciplinary courts of the National Bar of Attorneys at Law in connection with the amendments enacted in 2017 in the area of the justice system. This issue is immanently connected with the questioning, both by Polish and international jurisprudence, of the status of the Disciplinary Chamber of the Supreme Court that existed until 14 July 2022 as a court with constitutional features. Therefore, it is significant to answer the question whether the rulings of the disciplinary courts of the National Bar of Attorneys at Law, which have undergone cassation review in the Supreme Court, produce legal effects in the current legal state and should be enforced by the organs of the National Bar of Attorneys at Law. This issue is of fundamental importance for the activity of the National Bar of Attorneys at Law since the Bar's ability to fulfil the constitutional function of concerning itself with the proper practice of the profession of an attorney at law largely depends on the answer to this question.

✱

I. Sprawowanie pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu radcy prawnego jako konstytucyjny obowiązek samorządu zawodu zaufania publicznego

Zgodnie z art. 17 ust. 1 Konstytucji w drodze ustawy mogą być tworzone samorzady zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony². Powoła-

² Szerzej zob. P. Sarnecki, *Komentarz do art. 17, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki, Warszawa 2005, s. 2; P. Sarnecki, *Opinia w sprawie wykładni art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przełąd Sejmovy” 2001, nr 2, s. 73–77; R. Stankiewicz, *O istocie zawodu radcy prawnego*, „Przełąd Prawa i Administracji” 2020, CXXIII, s. 267.

ny przepis wyraża dwie podstawowe funkcje samorządu zawodu zaufania publicznego: reprezentowanie osób wykonujących dany zawód zaufania publicznego oraz sprawowanie przez samorząd pieczy nad należyтым jego wykonywaniem. W kontekście niniejszych rozważań zasadnicze znaczenie mieć będzie druga z wymienionych funkcji. Jej znaczenie podkreślił Trybunał Konstytucyjny stwierdzając, że: „Głównym celem samorządów zawodowych utworzonych stosownie do art. 17 ust. 1 Konstytucji jest sprawowanie pieczy nad należyтым wykonywaniem danych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”³. Chronioną wartością konstytucyjną w tym przypadku jest więc interes publiczny. Interes ten może być utożsamiany z pojęciem dobra wspólnego, o którym mowa w art. 1 Konstytucji. W wyroku z 7 marca 2012 r. Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił, że: „Przedmiotem pieczy jest należyte wykonywanie danego zawodu, a więc świadczenie usług odpowiedniej jakości na rzecz obywateli. Jedynym uzasadnionym celem sprawowanej pieczy jest ochrona interesu publicznego. Interes ten musi być przy tym określany z perspektywy dobra wspólnego. Dobro wspólne zakłada staranne wazenie rozmaitych i niekiedy przeciwstawnych wartości, stosownie do rangi wartości konstytucyjnych, które znajdują się u ich podstaw”⁴. Niewątpliwie w interesie publicznym jest zapewnienie przez samorząd zawodowy wysokiej jakości świadczonej na rzecz obywateli pomocy prawnej przez osoby wykonujące zawód radcy prawnego. Powierzenie samorządowi zawodowemu radców prawnych funkcji sprawowania pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu oznacza konieczność zagwarantowania jego wpływu na kształtowanie zasad wykonywania tego zawodu. W nauce prawa do skonkretyzowanych zadań i kompetencji samorządu zawodowego w tym obszarze zalicza się w szczególności decydowanie lub przynajmniej współdecydowanie o dopuszczeniu do wykonywania zawodu radcy prawnego, wpływ na kształcenie zawodowe radców prawnych i aplikantów radcowskich, ustalanie zasad etycznych związanych z wykonywaniem zawodu oraz realizowanie odpowiedzialności dyscyplinarnej⁵.

³ Wyrok TK z 24 marca 2015 r., sygn. akt K 19/14, OTK nr 3/A/2015, poz. 32.

⁴ Wyrok TK z 7 marca 2012 r., sygn. akt K 3/10, OTK ZU 2012 nr 3A, poz. 25.

⁵ M. Szydło, *Komentarz do art. 17 Konstytucji RP*, [w:] *Konstytucja RP*, t. I, *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis; W. Mojski, *Odpowiedzialność*

W świetle założeń art. 17 ust. 1 Konstytucji powierzenie samorządowi zawodowemu funkcji egzekwowania odpowiedzialności dyscyplinarnej musi być postrzegane jako ważny instrument realizacji pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu zaufania publicznego. Konstytucyjne pojęcie „pieczy” zakłada aktywność samorządu, zmierzającą do oddziaływania na członków korporacji zawodowej. To oddziaływanie, w przypadku pionu dyscyplinarnego, przybiera postać represji, określonego rodzaju dolegliwości dla członka korporacji zawodowej, jako reakcji na przewinienie dyscyplinarne. Można więc powiedzieć, że istotą odpowiedzialności dyscyplinarnej jest sankcjonowanie zachowań członków korporacji zawodowej polegających na naruszaniu obowiązków wynikających z wykonywania określonego zawodu bądź sprzecznych z godnością danego zawodu⁶. Nie ulega wątpliwości, że wykonywanie zawodu radcy prawnego wymaga zachowania najwyższych standardów postępowania, profesjonalizmu a jeżeli chodzi o cechy osobiste, rękojmi należytego wykonywania zawodu. Z tego powodu muszą istnieć instrumenty, które umożliwiają z jednej strony weryfikację działań członków korporacji radcowskiej z drugiej zaś pozwalają na sankcjonowanie uchybień w zakresie obowiązków zawodowych.

Wykonywanie funkcji dyscyplinarnych przez organy samorządu zawodowego znajduje uzasadnienie w specyfice wykonywania określonego zawodu, która znana jest najlepiej członkom danej korporacji zawodowej. W przypadku samorządu zawodowego radców prawnych, członkowie tego samorządu piastujący funkcje czy to rzeczników dyscyplinarnych czy członków sądów dyscyplinarnych, sami wykonując zawód radcy prawnego, są w stanie w sposób najbardziej rzetelny ocenić działalność radców prawnych stawających pod zarzutem naruszenia zasad deontologii zawodowej.

II. Model sądownictwa dyscyplinarnego w samorządzie radców prawnych

W ustawie o radcach prawnych unormowany został instytucjonalny system organów dyscyplinarnych samorządu radcowskiego. Należą do niego, na po-

dyscyplinarna radców prawnych. Wybrane aspekty konstytucyjne i międzynarodowe, „Radca prawny. Zeszyty naukowe” 2018, nr 4, s. 25–36.

⁶ W. Bujko, *Odpowiedzialność dyscyplinarna*, [w:] *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, red. A. Bereza, Warszawa 2014, s. 385.

ziomie okręgowych izb radców prawnych: rzecznik dyscyplinarny i okręgowy sąd dyscyplinarny zaś na poziomie Krajowej Izby Radców Prawnych: Główny Rzecznik Dyscyplinarny i Wyższy Sąd Dyscyplinarny. Koncentrując się na organach typu sądowego wskazać należy, że zasadnicze znaczenie ma określenie ich statusu i charakteru prawnego. Zagadnienie to było przedmiotem wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego, który stanął na stanowisku, że „organy powołane do rozstrzygania o odpowiedzialności dyscyplinarnej nie mają charakteru „sądu” w rozumieniu Konstytucji”, a więc w rozumieniu art. 174 Konstytucji⁷. Sądy dyscyplinarne są organami quasi-sądowymi, co powoduje określonego rodzaju skutki prawne. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, w takich przypadkach konieczna jest kontrola ich orzeczeń przez sądy w rozumieniu przepisów Konstytucji, w celu realizacji gwarancji i praw obwinionych, praw i wolności obywatelskich przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd⁸.

Postępowanie dyscyplinarne w samorządzie radców prawnych jest postępowaniem dwuinstancyjnym. Od orzeczenia okręgowego sądu dyscyplinarnego przysługuje odwołanie do Wyższego Sądu Dyscyplinarnego. Orzeczenie wydane przez Wyższy Sąd Dyscyplinarny ma charakter orzeczenia prawomocnego. Można zatem powiedzieć, że postępowanie dyscyplinarne w jego wymiarze merytorycznym kończy się wraz z wydaniem orzeczenia przez sąd odwoławczy.

Od orzeczenia wydanego przez Wyższy Sąd Dyscyplinarny w drugiej instancji przysługuje stronom, Ministrowi Sprawiedliwości, Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Prezesowi Krajowej Rady Radców Prawnych kasacja do Sądu Najwyższego. Kasację wnosi się za pośrednictwem Wyższego Sądu Dyscyplinarnego, w terminie 30 dni od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem. Zgodnie z art. 62³ u.r.p. kasacja może być wniesiona z powodu rażącego naruszenia prawa, jak również rażącej niewspółmierności kary dyscyplinarnej. Warto podkreślić, że inaczej niż w postępowaniu karnym, wniesienie kasacji wstrzymuje wykonanie prawomocnego orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego *ex lege*⁹. Charakteryzując postępowanie kasacyjne przed Sądem

⁷ Por. wyrok TK z 24 października 2007 r., sygn. akt SK 7/06, OTK ZU-A 2007, Nr 9, poz. 108; wyrok TK z 25 czerwca 2012 r., sygn. akt K 9/10, OTK ZU-A 2012, Nr 6, poz. 66.

⁸ M. Szydło, *Komentarz do art. 17 Konstytucji RP...*

⁹ Zob. art. 62³ ust. 2 ustawy o radcach prawnych.

Najwyższym stwierdzić należy, że nie jest ono *stricte* postępowaniem dyscyplinarnym¹⁰. Postępowanie to jest postępowaniem wyodrębnionym w stosunku do postępowania toczącego się w ramach samorządowego sądownictwa dyscyplinarnego i nie ma ono cech „trzeciej instancji”¹¹. Jest postępowaniem odrębnym o charakterze kontrolnym w stosunku do postępowania dyscyplinarnego. Jego celem nie jest merytoryczne rozstrzygnięcie a jedynie kontrola orzeczeń sądów dyscyplinarnych¹².

Zgodnie z art. 71 ust. 2 ustawy o racach prawnych, wykonanie kar dyscyplinarnych należy do dziekana rady okręgowej izby radców prawnych. Miarą skuteczności egzekwowania odpowiedzialności dyscyplinarnej wobec członków korporacji zawodowej jest wykonywanie prawomocnych orzeczeń zapadłych w postępowaniu dyscyplinarnym. Kwestia ta ma zasadnicze znaczenie z wielu powodów.

Po pierwsze, zaangażowanie pionu dyscyplinarnego samorządu radcowskiego, poczynając od postępowania prowadzonego przed rzecznikiem dyscyplinarnym, poprzez procedurę postępowania przed sądami dyscyplinarnymi I i II instancji nie miałyby większego sensu, gdyby nie egzekwowano w praktyce rozstrzygnięć zapadłych w tych postępowaniach;

Po drugie, za przewinienie dyscyplinarne ustawa o radcach prawnych przewiduje katalog kar dyscyplinarnych, których orzeczenie z jednej strony stanowi karę za naganne zachowanie członka samorządu radcowskiego, z drugiej strony niejednokrotnie jest jedyną formą „zadośćuczynienia” pokrzywdzonemu za czyn radcy prawnego, którym to czynem, w takim czy innym stopniu został skrzywdzony.

Po trzecie, podkreślić należy znaczenie wykonania kary dyscyplinarnej w aspekcie prewencji generalnej, polegającej na oddziaływaniu na innych członków korporacji zawodowej w zakresie kształtowania ich właściwych postaw.

Z powyższych względów wykonywanie prawomocnych orzeczeń sądów dyscyplinarnych przekłada się na ocenę skuteczności postępowań dyscypli-

¹⁰ Por. J. Zaleśny, *Odpowiedzialność dyscyplinarna radców prawnych*, Warszawa 2022, s. 117; idem: *Radcowie prawni*, [w:] *Organy pomocy prawnej*, P. Szustakiewicz, J. Zaleśny, Warszawa 2009, s. 113.

¹¹ W. Koziulewicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2012, s. 87.

¹² Wyrok TK z 2 września 2008 r., sygn. akt K 35/06, OTK ZU-A 2008, nr 7, poz. 120.

narnych, wpływa na wizerunek samorządu, przede wszystkim jednak stanowi warunek *sine qua non* realizacji konstytucyjnego obowiązku sprawowania pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu w granicach interesu społecznego i dla jego ochrony.

III. Zmiany w systemie wymiaru sprawiedliwości – stanowisko sądów krajowych oraz TSUE

Zmiany w systemie wymiaru sprawiedliwości, które wygenerowały problem związany z wykonalnością orzeczeń sądów dyscyplinarnych samorządu radców prawnych, zostały wprowadzone przez ustawę z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw¹³ oraz ustawę z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym¹⁴. Nie analizując szczegółowo tych rozwiązań zwrócić należy uwagę na te aspekty, które mają zasadnicze znaczenie dla wykonalności orzeczeń sądów dyscyplinarnych. Zmiana ustawy o KRS wprowadziła nowy sposób kreowania tego organu polegający na wyborze sędziów – członków tego organu, wyłącznie przez Sejm. Budzi to zasadnicze wątpliwości w aspekcie respektowania zasady niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Sposób wyboru przedstawicieli środowiska sędziowskiego w dużej mierze przesądza bowiem o niezależności KRS. Mając na uwadze fakt, że KRS odgrywa kluczową rolę w obsadzie personalnej sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, wskazane wątpliwości dotyczą więc także prawidłowości samej procedury nominacyjnej sędziów. Powyższe zastrzeżenia odnoszą się również do procedury nominacyjnej sędziów Sądu Najwyższego, ukształtowanej w ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. Na mocy wskazanej ustawy utworzono w Sądzie Najwyższym Izbę Dyscyplinarną, której zadaniem była m. in. kontrola orzeczeń sądów dyscyplinarnych. Poza kwestionowaniem procedury nominacyjnej osób piastujących funkcje w nowo powołanej izbie wątpliwości budziło także samo usytuowanie Izby Dyscyplinarnej w ramach Sądu Najwyższego. W doktrynie wyrażono pogląd, że usytuowanie to narusza spójność organizacyjną Sądu Najwyższego i w istocie na sku-

¹³ Dz.U. 2018, poz. 3.

¹⁴ T.j. Dz.U. 2021, poz. 154 ze zm.

tek przyjętych regulacji wykreowany został sąd wyjątkowy, który w świetle art. 175 ust. 2 Konstytucji może być ustanowiony tylko na czas wojny¹⁵.

Stanowisko odnośnie statusu Izby Dyscyplinarnej zajmowały zarówno organy sądowe krajowe, jak i międzynarodowe. W dniu 5 grudnia 2019 r. Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego wyraziła pogląd, że Izba Dyscyplinarna SN jest sądem w rozumieniu prawa unijnego, natomiast KRS jest organem skonstruowanym niezgodnie z art. 187 ust. 1 pkt 2 Konstytucji¹⁶. Innym orzeczeniem odnoszącym się do statusu Izby Dyscyplinarnej była Uchwała składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r.¹⁷ W uchwale tej wskazano między innymi, że „nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. [...] zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw¹⁸, przy czym ma to zastosowanie do orzeczeń wydanych z udziałem sędziów Izby Dyscyplinarnej utworzonej w Sądzie Najwyższym na podstawie ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym¹⁹ bez względu na datę wydania tych orzeczeń”.

Krytycznie do zmian w systemie sądownictwa w Polsce odniósł się również Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Początkowo w wyroku z 19 listopada 2019 r. wskazał na wątpliwości co do bezstronności i niezależności Izby Dyscyplinarnej SN z powodu powołania w jej skład sędziów nominowanych przez nową KRS, następnie w wyroku z 15 lipca 2021 r. stwierdził, że system odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów w Polsce nie zapewnia niezależności Izby Dyscyplinarnej SN i nie jest zgodny z prawem Unii Europejskiej. Dzień wcześniej, 14 lipca 2021 r., wydane zostało Postanowienie o zastosowaniu środka tymczasowego zobowiązującego Rzeczpospolitą Pol-

¹⁵ Zob. S. Patyra, *Sądownictwo dyscyplinarne w kontekście ograniczeń konstytucyjnych*, „Przeгляд Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4, s. 114; W. Wróbel, *Izba Dyscyplinarna jako sąd wyjątkowy w rozumieniu art. 175 ust. 2 Konstytucji RP*, „Palestra” 2019, nr 1–2, s. 17–35.

¹⁶ Wyrok SN z 5 grudnia 2019 r., sygn. akt III PO 7/18.

¹⁷ Sygn. akt BSA I-4110-1/20.

¹⁸ Dz.U. 2018, poz. 3.

¹⁹ Dz.U. 2018, poz. 5 ze zm.

ską do natychmiastowego zawieszenia stosowania przepisów prawa krajowego odnoszących się do uprawnień Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego.

Na skutek podnoszonych wątpliwości, a przede wszystkim w związku ze stanowiskiem UE dokonano zmiany stanu prawnego likwidując 14 lipca 2022 r. Izbę Dyscyplinarną i powołując w jej miejsce Izbę Odpowiedzialności Zawodowej. Niezależnie od oceny nowych regulacji problem wykonalności orzeczeń sądów dyscyplinarnych, które przeszły kontrolę kasacyjną w Izbie Dyscyplinarnej pozostał nierozwiązany na płaszczyźnie normatywnej.

IV. Zmiany w systemie wymiaru sprawiedliwości a problem wykonalności orzeczeń sądów dyscyplinarnych

Zmiana stanu prawnego w obszarze funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości spowodowała problem, którego rozwiązanie, z perspektywy egzekwowania odpowiedzialności dyscyplinarnej radców prawnych, powoduje istotne trudności. Można wręcz stwierdzić, że z punktu widzenia wartości konstytucyjnych nie ma dla niego satysfakcjonującego rozwiązania. Zasadniczą konsekwencją zarzutów sformułowanych pod adresem istniejącej do 14 lipca 2022 r. Izby Dyscyplinarnej jest kwestionowanie wydanych przez tę izbę orzeczeń, także w odniesieniu do postępowań dyscyplinarnych toczących się wobec radców prawnych. Okoliczność ta wywołuje problem właściwej realizacji przez samorząd zawodowy radców prawnych obowiązku sprawowania pieczy nad należytych wykonywaniem zawodu w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony za pośrednictwem skutecznie działającego pionu dyscyplinarnego. Przyjęcie, że Izba Dyscyplinarna nie realizowała konstytucyjnych zasad wymiaru sprawiedliwości, wobec czego wydane przez nią orzeczenia nie mogą ostać się w demokratycznym państwie prawa, przecina wszelkie dywagacje. Oznaczałoby to jednak brak możliwości wykonywania prawomocnych orzeczeń Wyższego Sądu Dyscyplinarnego bądź też brak możliwości procedowania spraw w przypadku rozstrzygnięcia o uchyleniu orzeczenia sądu dyscyplinarnego i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Tego rodzaju podejście pomija konieczność ochrony innych wartości konstytucyjnych, realizowanych w ramach postępowań dyscyplinarnych prowadzonych przez or-

gany pionu dyscyplinarnego samorządu radców prawnych i stawia pod znakiem zapytania realizację dyrektyw z art. 17 ust. 1 Konstytucji.

Wydaje się, że rozwiązanie wskazanego wyżej konfliktu wartości wymaga specyficznego, wywołanego okolicznościami faktycznymi i prawnymi, podejścia. Podejścia, które cechować powinna optymalność, rozumiana jako dobór adekwatnych metod i środków działania w sytuacji odbiegającej od standardu państwa prawa, do której doprowadziły wskazane wyżej zmiany w ustroju sądownictwa. Poszukiwanie tego optymalnego podejścia odbywa się „w stanie wyższej konieczności konstytucyjnej”, stąd także wobec proponowanych rozwiązań, przykładając do nich wzorzec zgodny z konstytucyjnymi standardami państwa prawnego, można sformułować zastrzeżenia. Dopiero uzmysłowienie sobie tego stanu rzeczy, pozwala na wyprowadzenie określonych wniosków.

Mając na uwadze powyższe, wydaje się, że wygenerowany przez ustawodawcę problem powinien być w praktyce rozwiązany w sposób, który będzie umożliwiał realizację konstytucyjnego obowiązku samorządu sprawowania pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu radcy prawnego. Oznacza to realizację przez samorząd zawodowy rozstrzygnięć wydanych przez Izbę Dyscyplinarną na skutek wniesienia kasacji w trybie ustawy o radcach prawnych. Proponowane stanowisko znajduje uzasadnienie w celach i istocie postępowania dyscyplinarnego, które wyrażają się w dążeniu do wdrożenia środków reakcji dyscyplinarnej wobec osób dopuszczających się deliktów dyscyplinarnych. Jedyne bowiem w taki sposób dochodzi do zrealizowania przez samorząd zawodowy funkcji przypisanej mu z mocy art. 17 ust. 1 Konstytucji. Przyjęcie stanowiska przeciwnego powoduje, że odpowiedzialność dyscyplinarna członków samorządu staje się odpowiedzialnością iluzoryczną, samorząd zaś pozbawiony zostaje jakiegokolwiek możliwości oddziaływania na swych członków. Dalszym skutkiem jest zaś bierność samorządu wobec nagannych zachowań członków korporacji radcowskiej, a w konsekwencji tolerowanie działań, którymi poszkodowane zostały osoby korzystające z usług radców prawnych. Dodatkowo wskazać należy, że przyjęcie tego stanowiska przez samorząd oznaczałoby akceptację postaw członków samorządu prawnomocnie ukaranych w postępowaniu dyscyplinarnym (np. karą pieniężną, karą zwieszenia prawa do wykonywania zawodu bądź karą wydalenia z zawodu), którzy kwestionując status Izby Dyscyplinarnej, dążą do tego aby orzeczo-

na wobec nich kara nie mogła być wykonana, a w konsekwencji aby doszło do przedawnienia karalności popełnionego przez nich deliktu dyscyplinarnego. Wydaje się, że są to argumenty na tyle istotne aby przyjąć, że akceptacja takiego stanu rzeczy przez samorząd zawodowy nie spełniałaby wymogu dbania o należyte wykonywanie zawodu radcy prawnego w granicach interesu społecznego i dla jego ochrony.

Przedstawiona koncepcja jest w istocie wyborem „mniejszego zła”, nie mniej jednak wydaje się być wyborem koniecznym i optymalnym w aktualnym stanie faktycznym i prawnym. Umożliwia ona realizację konstytucyjnego obowiązku samorządu zawodu zaufania publicznego określonego w art. 17 ust. 1 Konstytucji. Jednocześnie podnieść należy, że przyjęcie tego stanowiska w praktyce jest „równoważone” poprzez przysługujące stronom postępowania dyscyplinarnego środki, za pomocą których mają one możliwość kwestionowania orzeczeń Izby Dyscyplinarnej SN w procedurach sądowych o charakterze międzynarodowym. Jest to już jednak inne zagadnienie odnoszące się do relacji zachodzących pomiędzy stroną postępowania dyscyplinarnego a państwem, które przyjęło kwestionowane rozwiązania normatywne.

Przytoczone wyżej względy zdają się przemawiać za tym aby, mimo obiektywnych zarzutów kierowanych pod adresem działalności orzeczniczej nieistniejącej już Izby Dyscyplinarnej, samorząd zawodowy radców prawnych, w imię realizacji dyrektyw z art. 17 ust. 1 Konstytucji, wykonywał orzeczenia własnych sądów dyscyplinarnych, które przeszły kontrolę kasacyjną w SN. W tym kierunku poszła także praktyka samorządu radców prawnych. Jej wyrazem jest stanowisko Prezesa Krajowej Rady Radców Prawnych, który stwierdził, że przestrzeganie obowiązujących przepisów (w tym także tych, które nie zostały uchylone w trybie do tego przewidzianym) oraz istniejącego porządku instytucjonalnego powoduje, że kasacje od orzeczeń WSD kierowane są do SN, a Główny Rzecznik Dyscyplinarny i jego zastępcy występują w sprawach niezależnie od tego, która z Izb SN je rozpatruje. W przypadku rozpoznania kasacji sprawy są procedowane, ponieważ terminy przedawnień, nie ulegają przerwaniu czy zawieszeniu, a zarówno pokrzywdzony jak i obwiniony zasługują na prawomocne rozstrzygnięcie, które podlega wykonaniu. Zdaniem Prezesa KRRP, mimo mocno skomplikowanej obecnie sytuacji prawnej samorządy zawodowe muszą działać sprawnie – i to zarówno

w interesie całego systemu wymiaru sprawiedliwości, jak i przede wszystkim w interesie obywateli naszego kraju²⁰.

Przyjęte przez samorząd radców prawny pragmatyczne podejście do analizowanego problemu koresponduje, jak się wydaje, z wnioskami Opinii Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych, dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw z 20 sierpnia 2021 r.²¹. W punkcie 7 A, powołanej opinii zawarto krytyczne stanowisko w odniesieniu do propozycji uznania za nieważne z mocy prawa wszystkich wydanych orzeczeń przez sądy, w których uczestniczył sędzia Sądu Najwyższego orzekający w Izbie Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego (art. 8 projektu ustawy). Jako argumenty przemawiające przeciwko automatycznej nieważności orzeczeń wskazano m. in. na stabilność prawomocnych orzeczeń jako istotnej wartości konstytucyjnej, oraz fakt, że przeważająca część orzeczeń Izby Dyscyplinarnej dotyczyła jednak przewinień dyscyplinarnych o charakterze pospolitym i nie była kwestionowana przez opinię publiczną czy doktrynę prawa, a uznanie ich nieważności z mocy ustawy stwarzałoby realne zagrożenie, że osoby, które dopuściły się deliktu dyscyplinarnego, z uwagi na upływ okresu przedawnienia, nie poniosą z tego tytułu odpowiedzialności prawnej. Taka sytuacja nie byłaby pożądana ani z punktu widzenia interesu publicznego ani z punktu widzenia ochrony interesu osób pokrzywdzonych deliktem dyscyplinarnym.

V. Podsumowanie

Poddany analizie problem, z uwagi na konflikt zasadniczych wartości konstytucyjnych, jest niezwykle trudny do rozwiązania, w sposób w pełni zgod-

²⁰ S. Cydzik, *Radcowie prawni w praktyce respektują orzeczenia Izby Dyscyplinarnej SN*, „Dziennik Gazeta Prawna” nr 70, z 13 kwietnia 2021 r., s. B7; idem: *Radcowie prawni nie będą podważać orzeczeń Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego*, „Dziennik Gazeta Prawna” nr 218, z 10 listopada 2021 r., <https://serwisy.gazetaprawna.pl/orzeczenia/artykuly/8289119,radcowie-prawni-izba-dyscyplinarna-sn-prawnicy.html> (20.07.2022).

²¹ Opinia OBSiL KRRP z 20 sierpnia 2021 r. dotycząca projektu ustawy o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 477), <http://obsil.kirp.pl/wp-content/uploads/2021/08/Opinia-OBSiL-z-20.08.2021-r.-druk-senacki-Nr-477.pdf> (10.09.2022).

ny z założeniami demokratycznego państwa prawnego. Zasadniczym celem samorządu zawodu zaufania publicznego jest sprawowanie pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. Zadanie to ma rangę konstytucyjną. W obecnym stanie prawnym, ze względów o których była wyżej mowa, samorząd zawodowy radców prawnych, chcąc realizować obowiązek z art. 17 ust. 1 Konstytucji, winien respektować wydane, na skutek wniesienia kasacji w trybie ustawy o radcach prawnych, rozstrzygnięcia Izby Dyscyplinarnej. Jedynie bowiem tylko taki sposób postępowania pozwoli na wykonywanie prawomocnych orzeczeń WSD bądź na dalsze procedowanie spraw i w konsekwencji zminimalizuje ryzyko przedawnienia deliktów dyscyplinarnych.

Nie jest rolą samorządu zawodowego kwestionowanie obowiązujących regulacji rangi ustawowej. Sądy dyscyplinarne są organami *quasi* sądowymi, a zakres ich kompetencji nie obejmuje oceny statusu Izby Dyscyplinarnej jak również jej działalności orzeczniczej. Rozwiązanie tych problemów wymaga ingerencji ustawodawczej. Wyłącznie ustawodawca może w sposób jednoznaczny przesądzić kwestie czy to ważności bądź nieważności orzeczeń wydanych przez Izbę Dyscyplinarną, czy też konieczności ich weryfikacji w oparciu o ustalone kryteria przez Sąd Najwyższy. W przypadku przyjęcia tego ostatecznego rozwiązania, dla zagwarantowania skuteczności postępowań dyscyplinarnych, konieczna byłaby incydentalna decyzja w zakresie przedłużenia bądź zawieszenia biegu przedawnienia karalności deliktów dyscyplinarnych w okresie funkcjonowania Izby Dyscyplinarnej. Kwestia ta wywołałaby zapewne kolejny problem odnoszący się do naruszenia praw osób wobec których biegło przedawnienie. Stopień skomplikowania analizowanej materii nie pozwala, jak się wydaje, na wypracowanie stanowiska, które satysfakcjonowałoby wszystkie zainteresowane podmioty.

Literatura

- Bujko W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna*, [w:] *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, red. A. Bereza, Warszawa 2014.
- Cydzik S., *Radcowie prawni w praktyce respektują orzeczenia Izby Dyscyplinarnej SN*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 13 kwietnia 2021 r., nr 70.

- Cydzik S., *Radcowie prawni nie będą podważać orzeczeń Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego*, „Dziennik Gazeta Prawna” nr 218, 10 listopada 2021 r.
- Kozielewicz W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2012.
- Mojski W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna radców prawnych. Wybrane aspekty konstytucyjne i międzynarodowe*, „Radca prawny. Zeszyty naukowe” 2018, nr 4.
- Patyra S., *Sądownictwo dyscyplinarne w kontekście ograniczeń konstytucyjnych*, „Przeгляд Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4.
- Sarnecki P., *Komentarz do art. 17*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki, Warszawa 2005.
- Sarnecki P., *Opinia w sprawie wykładni art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przeгляд Sejmowy” 2001, nr 2.
- Stankiewicz R., *O istocie zawodu radcy prawnego*, „Przeгляд Prawa i Administracji” 2020, CXXIII.
- Szydło M., *Komentarz do art. 17 Konstytucji RP*, [w:] *Konstytucja RP, t. I, Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
- Wróbel W., *Izba Dyscyplinarna jako sąd wyjątkowy w rozumieniu art. 175 ust. 2 Konstytucji RP*, „Palestra” 2019, nr 1–2.
- Zaleśny J., *Odpowiedzialność dyscyplinarna radców prawnych*, Warszawa 2022.
- Zaleśny J., *Radcowie prawni*, [w:] *Organy pomocy prawnej*, P. Szustakiewicz, J. Zaleśny, Warszawa 2009.